

Tradities Noord-Brabantse Schuttersgilden
staan op de Nationale Inventaris
Immaterieel Cultureel Erfgoed Nederland

Een modern gilde in de 21ste eeuw

Het Bestuur van de Noordbrabantse Federatie van Schuttersgilden.

5 september 2016

Herpositionering gilden: een nieuwe toekomst

Inleiding

De bijdrage van de werkgroep “herpositionering” komt niet zomaar uit de lucht vallen. Het is een logische stap om het eerder verschenen Manifest “NBFS op weg naar 2025” nader te concretiseren. Dat manifest en de rapporten van de commissie Mixta en de federatieve jeugdcommissie (Franje of Fundament) zijn daarbij de leidraad geweest. De werkgroep komt met een aantal aanbevelingen voor morgen en de verdere toekomst van de Brabantse schuttersgilden. Deze aanbevelingen zijn bedoeld om het gesprek over de toekomst van het lokale gilde in gang te zetten. Met elkaar praten over de wijze waarop het lidmaatschap van het gilde meer aantrekkelijk kan worden voor diverse leeftijdsgroepen mannen en vrouwen en jongeren. De suggesties zijn ook bedoeld als leidraad voor de realisatie ervan.

Het streven is het goede te behouden, daar waar nodig gebruiken en rituelen af te stoffen en/of een fris nieuw leven in te blazen.

Het gaat erom hoe wij onze herpositionering, met al het goede in ons, in een snel veranderende maatschappij gestalte geven. Laten we niet vergeten dat we in het culturele landschap van Brabant een “A”-merk zijn.

Het veranderingsproces waar we nu voor staan, bestaat niet alleen uit notities en mooie woorden en gedachten. Er is intense en langdurige inzet nodig om het geheel handen en voeten te geven.

Om te komen tot een goede uitwerking is het van belang elkaars ervaring en kennis te delen door goed overleg met elkaar te organiseren, naar inhoud en toon.

Uitgangspunt is dat de NBFS hulpmiddelen aanreikt en condities schept om de gilden te ondersteunen in het veranderingsproces dat onlosmakelijk verbonden is aan een gezonde toekomst. Uiteraard blijft de autonomie van elk gilde gehandhaafd. De grote kracht van het gilde ligt in deze zelfstandigheid. Gelijktijdig vragen wij aandacht voor saamhorigheid in een gezamenlijke aanpak om het bedoelde veranderingsproces te doen slagen. Met deze aanpak bedoelen wij niet alleen de inzet van alle gildezusters en -broeders maar ook de NBSF-bestuurders en de zes kringen en hun bestuurders van het Brabantse gildewezen. Dit in het belang van alle Brabantse schuttersgilden. Zo geven we met deze notitie een vervolg aan het Manifest – de voorstellen en presentaties – van de Hoofdlieden dag van 2014 in Veldhoven. Op de hoofdlieden dag 2016 is dit stuk in het middagprogramma de achtergrond waartegen de discussie aan de hand van een aantal hieronder geformuleerde stellingen zal worden gevoerd

1. Broederschap van maatschappelijk belang.

Nederland is een rijk en prachtig land om in te wonen en te leven. Desondanks maken velen zich bezorgd over de wijze waarop de samenleving zich ontwikkelt. Deze zorg betreft niet louter de financieel-economische onzekerheden sinds het begin van de crisis in 2008, maar zeker ook het ontbreken van gemeenschapszin in het land, stad/dorp en wijk, de geloofwaardigheid van de politiek en de bestuursstijl waarmee sociale problemen onderkend en van oplossingen worden voorzien. (Groningen, het vluchtelingenprobleem, Brexit, aanslagen). De verontwaardiging en intolerantie in de samenleving is meer zichtbaar geworden tussen verschillende groeperingen en ontwikkelt zich tot een vertrouwenscrisis.

Gilden worden door alle eeuwen heen gekenmerkt door 'broederschap en dienstbaarheid aan de samenleving'. De Brabantse gilden staan op de lijst "Nationale Inventaris Immaterieel Erfgoed Nederland". Dat is een betekenisvolle erkenning van hun waarde. Alle reden om dit culturele erfgoed functioneel toekomstbestendig te maken in de komende jaren. Op lokaal niveau is in toenemende mate de behoefte zichtbaar aan meer gemeenschapszin, solidariteit, saamhorigheid, vriendschap, het verbinden van generaties en gezien en gehoord worden. Voor gilden een unieke kans om hun eeuwenoude doelstellingen van 'broederschap en dienstbaarheid' op geheel eigentijdse wijze - in samenwerking met de lokale gemeenschap - te revitaliseren. Alle reden om vanuit een noodzakelijkheid een nieuwe kans te creëren.

De vraag die gesteld moet worden: "Hoe herijken de gilden hun doelstellingen waardoor het gilde uitnodigend en aantrekkelijk is voor meerdere generaties en ongeacht 'rang en stand in broederschap' verenigd ten dienste van de lokale gemeenschap zichtbaar is?" Het immateriële erfgoed van de gilden verdient aandacht en continuïteit. Op zoek naar een moderne vormgeving van gildeactiviteiten in combinatie met het behoud van een folkloristisch tintje is het een 'must' om te overleven als gilde. Het goede moment voor herstel van 'broederschap en dienstbaarheid' in de samenleving is aangebroken. Indien de gilden lokaal erin slagen maatwerk te creëren verwerven zij onder de burgers, bedrijven, school- en welzijnsorganisaties, ouderenbonden en lokale verenigingen een breed draagvlak. In elke gemeente (wijken) zijn lokale initiatieven voor jongen oud die aandacht en ondersteuning vragen. Gilden kunnen hierin een grote rol spelen indien zij meer zichtbaar en actief naar buiten treden en een aantrekkelijk programma van activiteiten voor leden en niet-leden presenteren en/of ondersteunend zijn bij lokale gebeurtenissen. Een herkenbare afspiegeling qua ledenbestand – mannen en vrouwen, jong en oud – is hierbij een belangrijke voorwaarde.

Stelling: om te overleven moeten de Brabantse gilden de kansen grijpen die ontstaan nu de (lokale) overheden zich verder terugtrekken uit het maatschappelijke leven en nieuwe doelen zoeken die appelleren aan (oude) waarden als gemeenschapszin, broederschap, solidariteit en dienstbaarheid voor de samenleving en deze op een eigentijdse wijze invullen.

2. De jeugd/Jongeren

De jeugd binnen het gilde is zeer welkom. Zij mag rekenen op belangstelling en een aanpak op maat.

In het verleden was het vanzelfsprekend dat ouders hun kinderen introduceerden in het gilde. Deze traditie is nagenoeg verdwenen, dus zullen er andere wegen gevonden moeten worden.

De vraag is op welke wijze wij de hedendaagse jongeren kunnen interesseren voor het gilde met zijn tradities en maatschappelijke opdracht. De principes van broederschap en dienstverlening aan anderen. zijn anno 2016 voor de jongeren aantrekkelijke uitdagingen als deze in een eigentijds jasje worden gestoken. Enkele voorbeelden ter illustratie:

a. Leren van elkaar en met elkaar

Zowel de jongeren als de ouderen kunnen met elkaar veel kennis en ervaring uitwisselen met betrekking tot technologie, gebruik van sociale media als internet, facebook, twitter, Instagram, ontwerpen van digitale presentaties en websites e.a. communicatiemiddelen. De ervaringen van ouderen in denk- en werkwijzen zijn een inspiratiebron voor jongeren. De samenwerking en kruisbestuiving zouden ons als weldadige muziek in de oren klinken. "Samen staan wij sterk"

b. Verantwoordelijkheden delen

Geef de jongeren een kans om hun creativiteit te uiten en geef hen de bijbehorende verantwoordelijkheden. Goede voorbeelden zijn de jongerencommissies van de NBSF en enkele Kringen. Ook de Overheid moet een afspiegeling zijn van het ledenbestand en daarom pleiten we voor een deken jeugdzaken in de Overheid die gekozen wordt uit de jongeren. Dit geeft niet alleen een positieve uitstraling, maar geeft de jeugd ook een drive om mee te doen. Heeft een gilde veel jongeren, dan zou een eigen jeugdbestuur motiverend zijn.

c. Samenwerken en in competitie zijn met elkaar

Jongeren willen zoals iedereen gewaardeerd worden. Jongeren voelen zich in het algemeen thuis in een vereniging als men in competitievorm kan presteren. Dit kan met de traditionele gilde activiteiten. Maar ook door hen actief te betrekken bij sociale en culturele activiteiten en door hen daarvoor verantwoordelijkheid te geven. Het samenwerken en presteren bevordert het saamhorigheidsgevoel.

d. Gezelligheid

Een vereniging die gezelligheid uitstraalt komt in beeld en is aantrekkelijk. Laat de jongeren mede de programma's voor de gilde- en niet gildeactiviteiten organiseren. Jeugdige leden voelen zich vaak prettig in goed gezelschap met de jonge leden van de gilden uit de streek. Het samenbrengen zou onze zorg moeten zijn.

Enkele slotopmerkingen die bijdragen aan de realisatie van bovenvermelde ideeën. Veel tijd en energie zal nodig zijn om een goed jeugdbeleid handen en voeten te geven. Vooral het uitleggen van de betekenis van "Broederschap". We doen enkele

suggesties (zie tevens de Nota “Franje of Fundament” die een heel scala aan suggesties bevat) die hierbij een leidraad kunnen zijn:

- * Het gilde meer betrekken bij culturele/ maatschappelijk factoren die te vergelijken zijn met maatschappelijk bewust ondernemen.
- * Betrek ouders/het gezin bij het gilde. Probeer het jeugdlid ook vanuit thuis support te geven door het gezin te informeren en een warm welkom te bieden.
- * Organiseer, daar waar nodig, cursussen en instructielessen.
- * Respecteer dat de jeugd naast het gilde meerdere keuzen kan maken.
- * Probeer bij oudere gildeleden de ruimte voor het veranderingsproces te verkennen?
- * Toon belangstelling en luister naar de jeugd. Doe daar iets mee!!
- * Geef ze welgemeende aandacht, ruimte en verantwoordelijkheid.
- * Met een positieve instelling zijn veel en velerlei mogelijkheden in de toekomst mogelijk.
- * De praktijk leert dat de uniformen van de gilden voor de (puber)jeugd vaak een belangrijke hindernis zijn om lid te zijn van een gilde.

Stellingen:

1. Ieder gilde neemt een jongere op in het bestuur:
2. Iedere kring richt een jeugdcommissie op.
3. Om voor de jeugd aantrekkelijk te blijven als gilde zijn wij bereid om onze uniformen aan te passen naar meer moderne inzichten.
4. het werven van leden in de leeftijdsklasse van 30 tot 40/50 is zeker zo belangrijk als het werven en scholen van de jeugd in de leeftijd van 0 tot 30.

3. De organisatiestructuur van de lokale gilden.

Op weg naar een nieuwe Overheid

Leidinggeven in dit tijdsgewricht vraagt veel van bestuurders die over andere vaardigheden moeten beschikken dan voorheen. De gildebestuurder anno 2016 heeft een profiel dat past bij de aanpak van effectief en dienend leiderschap. Als gilde is het belangrijk om voor de bestuursfuncties een profiel op te stellen dat recht doet aan de lokale eisen en wensen. Wat wordt verwacht van deze bestuurders? Mogelijke aandachtspunten en/of aanbevelingen zijn:

- De gildebestuurder waakt over de continuïteit van het gilde, draagt zorg en is verantwoordelijk voor het opstellen van een strategie voor het gilde. Missie, visie, doelstelling worden vastgelegd en zijn voor de middellange termijn en eventueel lange termijn de kaders waaraan het gilde zijn ontwikkelingen toetst.
- De gildebestuurder stimuleert creativiteit. Door creativiteit wordt de activiteitenkalender van een gilde structureel gewijzigd en worden meerdere nieuwe

- en/of gewijzigde activiteiten door een gilde opgepakt. Het aangaan van meerdere nieuwe activiteiten zorgt voor samenwerkingsverbanden binnen en buiten het gilde. Deze samenwerkingsverbanden zijn vaak van tijdelijke aard.
- De gildebestuurder delegeert activiteiten naar “Commissies”. Dergelijke commissies krijgen mandaat en een eigen verantwoordelijkheid (ook financieel). De commissie evalueert de behaalde doelstellingen en leermomenten en koppelt deze informatie terug naar de bestuurder.
- De gildebestuurder kent de lokale gemeenschap. Activiteiten hebben een karakter dat hierbij aansluit. Het gilde staat midden in de gemeenschap en wordt als zodanig herkend en erkend.
- Bij deze kaders hoort een moderne bestuursstructuur. Een klein bestuur met een aantal actieve (vaak tijdelijke) commissies met een eigen verantwoordelijkheid.

Bestuurlijke vernieuwing is een thema dat past bij een nieuwe manier van sturing geven aan een gilde. De lokale gildeoverheid wordt uitgenodigd hierover na te denken. Vast patronen uit het verleden kunnen doorbroken worden. Nieuwe inzichten vanuit het bestuurlijke landschap zijn inspirerend. Rouleren van bestuurstaken binnen het bestuur maar ook binnen het gilde zorgen ervoor dat nieuwe inzichten een kans krijgen. Denk hierbij binnen het gilde om wellicht het aantal termijnen dat een bestuurder zich (her-) kiesbaar kan stellen te beperken.

Tot slot

De samenleving heeft invloed op bestuurlijke uitgangspunten voor bestuurders.

Aandachtspunten hierbij zijn:

- De man en vrouw als gildemens in het gilde gelijkwaardig behandelen is een belangrijk maatschappelijk uitgangspunt.
- Het gilde moet open staan voor nieuwe leden, die de gildegedachte onderschrijven, ongeacht hun geloofsovertuiging of afkomst.
- De bestuurder creëert een omgeving waarin discriminatie geen kans krijgt maar ieder gilde lid of potentieel gilde lid gelijkwaardige kans biedt.
- Het is aan gildebestuurders een balans te vinden tussen welke tradities worden doorgegeven aan de volgende generatie en welke niet. Hierbij is het belangrijk om te beoordelen wat traditie is en wat een gebruik is.
- Voorbeeld: Het koning schieten is de traditie. Hoe je koning schieten tot stand brengt is het gebruik. Het gebruik aan laten sluiten bij de huidige tijdsgeest zorgt voor een gilde dat midden in de huidige tijd in de gemeenschap kan staan. Dit is een eigenschap die de gilden eeuwenlang geholpen heeft om hun bestaansrecht te waarborgen. Denk in het heden en toekomst en niet alleen vanuit het verleden.
- De gildebestuurder legt de basis voor een aantrekkelijke vereniging. Een vereniging waarin ieder zijn eigen ding kwijt kan, gehoord wordt en zijn eigen ding kan doen. Het gilde voelt voor een gildemens als een warm bad. De gemeenschap kent het gilde en de gildemens. Vaak worden ze bij allerlei activiteiten in de gemeenschap gezien, zijn zich maatschappelijk bewust en sluiten vanuit het gilde aan bij de gemeenschapsactiviteiten. Dit alles naast de gildeactiviteiten waaraan een gilde deel neemt vanuit zijn strategische besluiten.

Stellingen:

- 1) gildebestuurders worden alleen nog maar gekozen op basis van eigentijdse bestuurlijke kwaliteiten en voor bepaalde tijd.
- 2) de NBFS zorgt voor de scholing van (aankomende) bestuurders

4. Omgaan met ons erfgoed in de 21-ste eeuw.

De doelstelling van het gilde moet blijven bestaan maar het gilde verdient een ander podium.

Veel gilden hebben een leeftijd van meer dan vijf eeuwen en hebben met vallen en opstaan veel stormen en oorlogen overleefd. Daar waar de gilden vroeger voor stonden is door andere (organisaties) overgenomen, maar er bestaat nog steeds een betrokkenheid tussen de gilden en de maatschappij. Maar deze relatie mag breder zichtbaar worden. De voornaamste functie van het gilde nu is ceremonieel optreden en we laten kansen liggen invulling te geven aan nieuwe maatschappelijke activiteiten.

Gezien de hoge gemiddelde leeftijd en het teveel vasthouden aan tradities bij de gilden is het kaarsje langzaam aan het uitgaan. De veelgehoorde opmerking is “we hebben het druk met andere dingen”. Voor een gilde dat interessant en gezellig is, uitdagend is en de gemeenschap versterkt, maken veel mensen tijd. Waar een wil is, is een weg.

Enkele aanbevelingen:

- Kijk niet om naar het verleden maar denk vooruit.
- Een terugtrekkende overheid schept kansen.
- Zorg dat de gemiddelde leeftijd daalt voor gezonde kracht.
- Bestuurstermijnen inkorten. Verversing en verjonging van bloed en ideeën.
- Ben in de kern van de gemeente aanwezig en niet op een afgelegen terrein.
- Samenwerking met andere verenigingen in de gemeenschap is een vereiste. We hebben elkaar nodig.
- De Provincie Noord- Brabant vindt de aanwezigheid van gilden belangrijk. Wij ondersteunen dit van harte.
- Respect voor het traditionele, hierbij vragen we respect en begrip voor vernieuwingen.
- Werk aan je uitstraling bij optredens, waarop je trots kunt zijn.
- Gildedagen is nu een programma van tradities, welke aanpassing vraagt.

Stellingen:

- 1) Ieder gilde maakt een lange termijnplan waarin staat aangegeven hoe de continuïteit wordt gewaarborgd. Deze opdracht wordt vastgelegd in de statuten.
- 2) In het jaarverslag neemt ieder gilde een lijst op met het aantal leden onderverdeeld naar leeftijdscategorie.

5. Respectvol omgaan met de kerkelijke organisatie.

Door de eeuwen heen, ondanks de ups en downs, had de kerkelijke organisatie een belangrijke rol/invloed op de samenleving. Zij zorgde voor een positief, rooms katholiek klimaat, een menselijke ontwikkeling op o.a. de gezondheidszorg, onderwijs, enz. De relatie tussen gilde en kerk is eeuwenoud, diep verankerd en weerspiegelt zich in een aantal tradities, rituelen en een eed van trouw.

Helaas: de maatschappelijke ontwikkelingen, de individualisering van de samenleving, politieke invloeden, wetenschappelijke ontwikkelingen en schaalvergroting hebben geleid tot een grote afstand tussen mens en kerk. Dit heeft ook zijn weerslag gekregen op de verhouding gilden en kerk. Dus ook op de relatie tussen gilden en kerk. Die relatie schuurt, waardoor tradities en rituelen voornamelijk voor jongeren inhoudsloos dreigen te worden.

Het rapport Mixta [In trouw verbonden] d.d. 17 december 2013 van het bisdom geeft die verwijdering aan maar gaat er vervolgens grotendeels aan voorbij. Het gevolg is dat er gilden zijn die zich niet herkennen in de conclusies en aanbevelingen. De verbondenheid tussen gilden en kerk bestaat deze nog echt? Het afleggen door de vaandrig van "De hernieuwde eed van trouw aan het kerkelijk gezag" is een traditie. Maar wie voldoet nog aan de inhoud van deze eed? Die verwijdering tussen kerk en gilde dreigt een feit en het rapport van de commissio Mixta is er niet in geslaagd om daar een helder antwoord op te geven.

Maar het tij kan keren. Er waait een nieuwe wind in Rome. Paus Franciscus is op een buitengewoon dappere wijze schoon schip aan het maken binnen het Instituut "kerk" en laat keer op keer daadwerkelijk zien hoe je "de Leer" weer dichterbij de mensen kunt brengen. En in Den Bosch is een bisschop aangetreden die op dit gebied met zijn handelen hoge en daarmee hoopvolle verwachtingen wekt. Daarmee zijn de problemen niet opgelost, maar hier ligt een kans om de discussie weer in gang te zetten.

Stelling: De vertegenwoordigers van de Brabantse Gilden in de Commissio Mixta gaan op basis van een door het bestuur van de NBFS te formuleren opdracht - in een open dialoog - verder in overleg met het bisdom.

6. Wat wordt van het gilde in de huidige maatschappij verwacht?

Het culturele erfgoed van het gilde kan vanuit haar oorspronkelijke doelstellingen betekenisvol zijn voor de lokale gemeenschap.

Dat is echter niet vanzelfsprekend. Het imago van gilden is overwegend cultuur en historisch bepaald met sterke familiebanden: een mannencultuur die vooral zichtbaar is tijdens bijzondere evenementen in de lokale gemeenschap. De betekenis van 'Voor God, Koning en Vaderland' is vervaagd en behalve de gildeleden weten nog weinigen iets van de

oorspronkelijke doelstelling en maatschappelijke betekenis van het gilde in de voorafgaande eeuwen. Wie weet nog iets over de betekenis van het vendelen, de gildegroet en andere rituelen van het gilde? Doorgaans zijn de inwoners van een gemeente niet 'de eigenaar' van het gilde en kan het gilde niet rekenen op een breed draagvlak qua kennis en betrokkenheid. Het gilde is vooral cultuurhistorisch bezig en niet altijd vanuit een positief beeld. Broederschap en dienstbaarheid verdienen in dit tijdsgewricht veel aandacht en dat is de opdracht die het gilde aan zichzelf moet stellen, in samenspraak met de lokale gemeenschap, om haar geloofwaardigheid, effectiviteit en legitimiteit te behouden. Een cultuuromslag in het gilde biedt nieuwe perspectieven aan het realiseren van de oorspronkelijke doelstellingen en maakt het gilde opnieuw aantrekkelijk voor jong en oud, man en vrouw. Wat van het gilde in de huidige maatschappij kan en mag worden verwacht is vooral afhankelijk van de inhoudelijke dialoog van het gilde met alle betrokkenen: burgers, kerk en andere organisaties in de lokale gemeenschap. Het gilde kan er vanuit haar doestellingen 'broederschap en dienstbaarheid' niet (meer) zijn omwille van zichzelf. Een cultuuromslag tekent zich af indien het gilde zelf het initiatief neemt tot herprofilering en herpositionering van haar maatschappelijke betekenis en zichtbaarheid. Eigentijdse doelstellingen en activiteiten moeten het lidmaatschap van het gilde aantrekkelijk maken voor alle geledingen die een bijdrage willen leveren aan de solidariteit en gemeenschapszin in de lokale gemeenschap, jong en oud, man of vrouw. Zonder volledigheid na te streven hierbij een aantal suggesties voor een toekomstbestendig gilde:

- bewaar de cultuur historie en traditie van het gilde qua activiteiten (koning schieten, uniform etc.) voor 30% en streef naar 70% maatschappelijke activiteiten die de lokale gemeenschap viert, verbindt en bekender maakt voor anderen;
- Het gildehuis is gevestigd in het centrum van de gemeente en ook toegankelijk voor anderen (informatie, activiteiten);
- Het gilde is er voor mannen en vrouwen, jongens en meisjes;
- Het Koning schieten is een lokale feestelijke dag in het centrum;
- Het gilde is beschikbaar voor het vieren van opmerkelijke lokale gebeurtenissen van sportorganisaties, verenigingen, scholen, bedrijven, gemeente, personen e.a.;
- Het gilde heeft een aantrekkelijk jaarprogramma met een diversiteit aan activiteiten voor leden en niet-leden (lezingen, lokale onderwerpen, muziek, spel, sport, familie); het gilde is een aantrekkelijke ontmoetingsplaats;
- Het gilde heeft een actieve samenwerking met basisscholen, voortgezet onderwijs;
- Het gilde activeert de samenwerking met maatschappelijke organisaties (zoals bijvoorbeeld: De Zonnebloem of zorgcoöperaties).

Voorwaardelijk is dat het huidige ledenbestand van het gilde de wenselijkheid van nieuw elan en dynamiek vanuit het gilde ondersteunt en actief uitdraagt en dat de lokale gemeenschap dit initiatief kan en wil dragen. Er is werk aan de winkel!

Stellingen:

- 1) Ieder gilde gaat in overleg met de lokale gemeenschap op zoek naar nieuwe doelen waarin de kernwaarden: dienstbaarheid, broederschap en deel uitmaken van de lokale samenleving leidraad zijn.
- 2) Kringbesturen bieden ondersteuning door regelmatig overleg te voeren met en afstemming te bevorderen tussen de gilden via het hoofdmannenoverleg.

7. Nawoord.

Ieder generatie moet opnieuw gestalte geven aan hun samenleving en aan hun toekomst. Met respect moeten wij de rijkdom van het verleden inzetten, voor vernieuwing en flexibiliteit naar een gericht doel in de toekomst

Dit rapport met mooie en kritische woorden krijgt pas inhoud als men het gaat uitvoeren. Gildezusters en -broeders, ontdek en creëer stap voor stap de toekomst.

Samen staan wij sterk